

ресурсів, повернення залучених коштів, інвестування власних коштів; соціальна стратегія, яка включає в себе рішення по таких аспектах, як чисельність робітників, взаємозамінність робітників, диференціація робітників, соціальний тип колективу; управлінська стратегія, яка включає в себе рішення по таких аспектах, як тип управління, організаційна структура, управлінські комунікації тощо.

Список джерел

1. Ткаченко В.Г. Восстановит ли Украина статус житницы Европы: [монографія] / В.Г. Ткаченко. – К.: «Аристей», 2010.– 196 с.

2. Легеза Д. Г. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств : монографія / Д. Г. Легеза. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 396 с.

3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eesa-journal.com/2017/02/27/strategi%D1%97-pidvishhennya-konkurentospro-mozhnosti-pidpriyemstv-na-osnovi-poyednannya-okremix-teorij/>

4. Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/73.pdf>

5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.2/129.pdf>

6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/140.pdf

7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://knau.kharkov.ua/uploads/visn_econom/2016/2/30.pdf

© Масюк Ю.В., 2018

5.7. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств в контексті підвищення їх прибутковості

Пріоритетними елементами будь якого бізнесу в сучасній економіці залишається пошук напрямів ефективного управління фінансовими ресурсами, а також його вплив на рівень прибутковості. Функціонування сільськогосподарського підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який здійснюється у вигляді витрат ресурсів і одержання доходів, їхнього розподілу й використання. При цьому визначаються джерела коштів, напрями та форми фінансування, оптимізується структура капіталу, проводяться

розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів, покупцями продукції, державними органами (сплата податків), персоналом підприємства тощо. Усі ці грошові відносини становлять зміст фінансової діяльності підприємства.

В економічній науковій літературі проблемам управління фінансовими ресурсами посвячено чимало досліджень, серед яких слід відокремити наукові праці Бланка І.О., Білика М.Д., Данилова О.Д., Родіонова В.М., Петренко Ю.В., Ревенко П.В., Гудзь О.Є., Марченко А.А., Кривонога О.Л., Ляшенко О.М., Мескона М.Х., Кизима М.О. Однак присутня недостатність в науковій літературі вивчення зазначеного питання в контексті підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Метою дослідження є визначення вдосконалення механізму управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств в контексті підвищення їх прибутковості та рентабельності в умовах сталого розвитку аграрного сектору України.

Під економічною категорією «фінансові ресурси» розуміються грошові кошти підприємства, що формуються в ході формування, розподілу, перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, запозичених і залучених коштів та перебувають в розпорядженні суб'єктів господарювання та необхідні йому для виконання фінансових зобов'язань, сплати витрат в процесі розширеного відтворення, отримання прибутку від виробничої діяльності [1, С.79].

Авторським колективом підручника «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» фінансові ресурси поділяються на власні, які використовуються для формування частини активів; позичковий, що береться підприємством у позику на умовах строковості, платності, повернення; залучений, що залучається із зовні від інвесторів (рис.1).

Управління фінансовими ресурсами представляє собою систему інструментів, методів, форм розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з процесами формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для досягнення стійкого фінансового стану та ефективної діяльності підприємства [6].

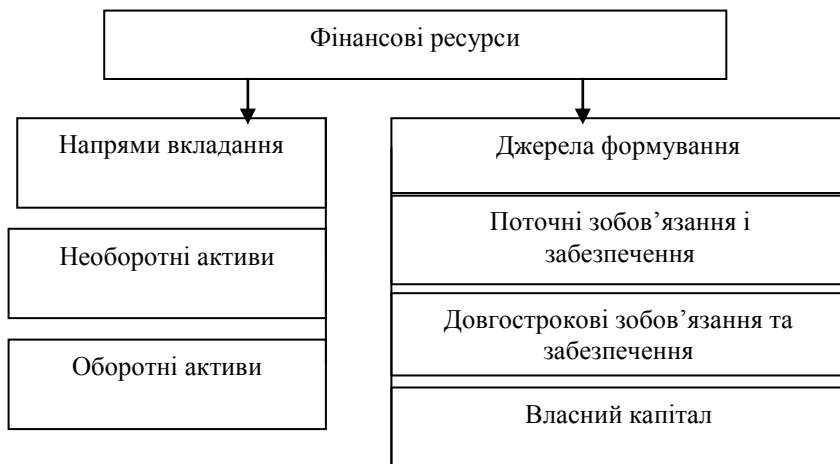

Рис. 1- Склад фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

На думку деяких вчених управління фінансовими ресурсами має на меті: забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів в певний період часу у відповідності до напрямів розвитку; організацію формування необхідного рівня та раціонального використання фінансових ресурсів; максимізацію прибутку і забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства. Вибір та реалізація оптимальних рішень в управлінні фінансовими ресурсами залежать від їх економічної ефективності, тобто результат має відповідати здійсненим витратам з урахуванням мінімального ризику. Якщо механізм управління фінансовими ресурсами поділити на управління формуванням та управління їх використанням, то ефективне формування передбачає залучення оптимальної кількості фінансових ресурсів для виконання поставленої задачі за найменших витрат на їх формування. Ефективне використання характеризується виконанням поставленої задачі за найменших витрат фінансових ресурсів і мінімального ризику. При цьому додатковий отриманий ефект повинен перевищувати додаткові здійснені витрати. Ефективне управління фінансовими ресурсами здійснюється в межах фінансового механізму. Традиційно в структуру фінансового механізму включають п'ять

взаємопов'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення [49].

Фінансові методи є способом впливу на фінансові відносини суб'єктів господарювання та визначають напрямки управління фінансовими ресурсами – це кредитування, оподаткування, страхування тощо. Фінансовими важелями представлені дії застосування до фінансових методів, до яких відносяться прибуток, амортизаційні відрахування, доходи, фінансові санкції, орендна плата, проценти, внески, дивіденди і т.д.

Правове та нормативне забезпечення функціонування фінансового механізму передбачає дотримання суб'єктами господарювання законодавчих актів, постанов, наказів, інструкцій, нормативів, норм, методичних вказівок, роз'яснень. При створенні фінансових ресурсів найчастіше використовуються такі джерела формування: поточні зобов'язання і забезпечення, довгострокові зобов'язання та забезпечення, власний капітал. Одним із ефективних напрямків підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств та покращення управління його фінансовими ресурсами є оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу.

Важливого значення набуває вибір оптимальної структури джерел фінансування підприємств. Структура джерел фінансування підприємства залежить від багатьох факторів. До них, на наш погляд, слід віднести: - вид оподаткування доходів підприємства;- темпи зростання реалізації товарної продукції та їх стабільність; - структура активів підприємства; - стан ринку капіталу;- відсоткова політики комерційних банків;- рівень управління фінансовими ресурсами підприємства тощо.

Найприйнятнішим для сільськогосподарського підприємства є комплексний підхід до вибору джерел фінансування. Необхідно врахувати, що фінансування за рахунок власного капіталу не призводить до виникнення зобов'язань, а фінансування за рахунок позикового капіталу утворює фінансові зобов'язання підприємства. Водночас, треба мати на увазі, що за всі зовнішні фінансові ресурси підприємства необхідно платити відсотки. Тому ці ресурси є предметом особливої уваги менеджерів підприємства.

Власний капітал підприємства може формуватися як за рахунок, зовнішніх, так і за рахунок внутрішніх джерел. Їх систематизацію наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Джерела формування капіталу підприємства

№	Джерела	Склад джерел
1	Власні кошти	1. Прибуток підприємства. 2. Внески засновників в статутний фонд. 3. Резервні та страхові фонди. 4. Основні виробничі фонди 5. Оборотні активи.
2	Позикові кошти	1. Залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу. 2. Одержання підприємством бюджетних асигнувань. 3. Позики банків та інші кредитні ресурси 4. Кредиторська заборгованість.
3	Залучені кошти	1. Інвестиційні ресурси – фінансові інвестиції. 2. Реальні і капітальні інвестиції.

Оскільки, вкладений капітал – це внески учасників, а накопичений формується в процесі фінансового-господарської діяльності підприємства, можемо узагальнити визначення поняття власного капіталу і сформулювати його так: власний капітал – це фінансові ресурси, що вкладає та додатково нагромаджує підприємство для організації та фінансування господарської діяльності.

У складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Він формує найбільшу частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно, і ріст ринкової вартості підприємства. Певну роль у складі внутрішніх джерел виконують також амортизаційні відрахування, особливо в підприємствах із високою вартістю власних основних засобів і нематеріальних активів. Проте, суму власного капіталу підприємства вони не збільшують, а лише є засобом його реінвестування [3].

Інші внутрішні джерела не відіграють помітної ролі у формуванні власних фінансових ресурсів підприємства. В науковій літературі можна зустріти дві основні концепції

трактування сутності та класифікації внутрішніх джерел фінансування. Перший підхід зорієнтований на фінансові результати, а другий - на рух грошових потоків [1, с. 90].

Це зумовлено тим, що не завжди доходи та витрати підприємства, відображені у звіті про фінансові результати, збігаються з грошовими надходженнями (видатками) в рамках операційної та інвестиційної діяльності відповідного періоду. Дискусійним залишається питання залучення зовнішніх джерел фінансування грошових надходжень від інвестиційної діяльності, зокрема відсотків, дивідендів, виручки від реалізації необоротних активів, фінансових інвестицій тощо [2, с. 78].

Вважаємо, що віднесення згаданих надходжень до зовнішніх є виправданим, оскільки за їх рахунок можна покрити потребу підприємства в капіталі, не вдаючись до зовнішніх фінансових джерел, які мобілізуються на ринку капіталів. Для тих підприємств, які не мають змоги залучити кошти із зовнішніх фінансових джерел (через низьку кредитоспроможність чи інвестиційну привабливість), єдиним способом забезпечення фінансовими ресурсами залишається внутрішнє фінансування за рахунок власних коштів [3, с. 64].

У складі зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів провідне місце належить залученню підприємством додаткового пайового (шляхом додаткових внесків у статутний фонд) або акціонерного (шляхом додаткової емісії та реалізації акцій) капіталу. Для окремих підприємств одним із зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів може бути надана їм безплатна фінансова допомога, яку отримують, як правило, лише окремі державні підприємства. До числа інших зовнішніх джерел входять безплатно передані підприємству матеріальні та нематеріальні активи, що включаються до складу його балансу [4, с. 80].

При цьому, необхідно взяти до уваги те, що за рахунок власних коштів підприємства створюють мінімальні запаси товарно-матеріальних цінностей. Однак потреба у коштах для створення запасів протягом року коливається, особливо в підприємствах із сезонним характером виробництва. Наприклад, у підприємств, що заготовляють ліс, виникає підвищена потреба в оборотних коштах у зимовий період, коли вони нагромаджують значні запаси деревини. Влітку, коли завершується сплав лісу, ця

потреба скорочується до мінімуму. З міркувань ефективності використання фінансових ресурсів підприємству, на нашу думку, не вигідно формувати власні оборотні кошти в розмірах, які перекривали б будь-яку потребу в оборотних коштах, зокрема й ту, яка виникає тимчасово у збільшеному розмірі.

В такому разі, у підприємства в період зменшення потреби в оборотних коштах неминує виникає надлишок коштів, що призвело б до нераціонального їх використання. Отже, вважаємо, що підприємства мають вкладати в оборотні кошти мінімум власних фінансових ресурсів у розмірах, достатніх для створення лише мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей і витрат виробництва. Всі інші потреби в оборотних коштах доцільно задовольняти за рахунок позикових ресурсів, переважно - банківських кредитів на умовах строковості й поворотності [4-6].

Оскільки капітал підприємства формується за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел фінансування. У складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, він формує переважну частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно, і ріст ринкової вартості підприємства. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід. У даній своїй якості капітал може виступати ізольовано від виробничого фактора – у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності.

Методологія визначення прибутку за видами охоплює декілька варіантів. Розглянемо їх більш детально (рис. 2). Бухгалтерський прибуток характеризує кінцевий результат проведення всіх видів діяльності та є сумою отриманих прибутків (збитків). Обсяги нерозподіленого прибутку визначається за формулою (1).

$$\text{БП} = \text{П} - \text{БВ}, \quad (1)$$

де БП – бухгалтерський прибуток; П – загальний прибуток;
БВ – бухгалтерські (зовнішні, явні) витрати [2, С. 46].

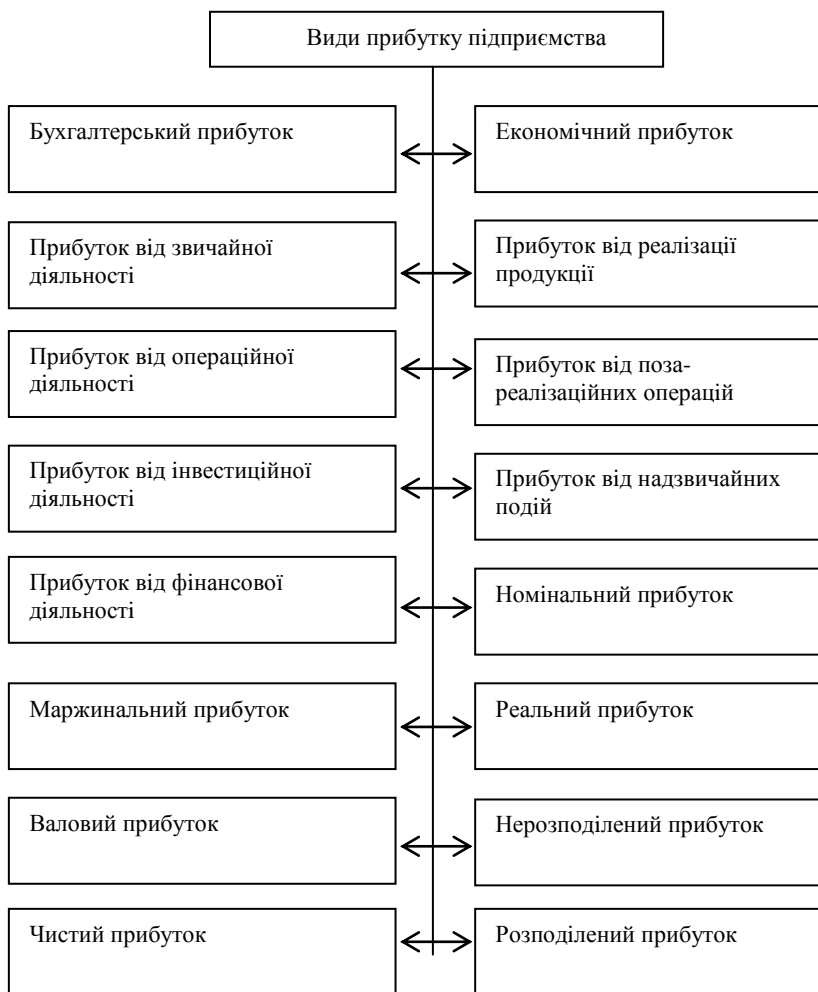

Рис. 2 - Види прибутку сільськогосподарських підприємств

Економічний прибуток являє собою різницю між сумою доходів підприємства, з одного боку, і сумою його поточних витрат, з іншого. При цьому враховуються поточні витрати як внутрішні так і зовнішні, перші не відбиваються бухгалтерським обліком та оцінюються за їхньою альтернативною вартістю.

$$EP = P - EB, \quad (2)$$

де EP – економічний прибуток;

P – загальний прибуток;

EB – економічні витрати [2, С. 44].

Прибуток від звичайної діяльності характеризує фінансовий результат від всіх традиційних для даного підприємства видів діяльності й господарських операцій, формується на регулярній основі. Його можна визначити за формулою 3.

$$P_{зд} = P_{од} + P_{фд} + P_{ізд}, \quad (3)$$

де $P_{зд}$ – прибуток від звичайної діяльності;

$P_{од}$ – прибуток від операційної діяльності;

$P_{фд}$ – прибуток від фінансової діяльності;

$P_{ізд}$ – прибуток від іншої звичайної діяльності.

Прибуток від надзвичайних подій характеризує незвичайне або дуже рідкісне для даного підприємства джерело формування [6, С.132].

Прибуток від операційної діяльності являє собою сукупний обсяг прибутку від реалізації продукції й прибутку від інших операцій, що не ставляться до інвестиційної або фінансової діяльності. Його можна визначити за формулою 4.

$$P_{од} = ВП - ОВ + ОД_i - ОВ_i, \quad (4)$$

де $P_{од}$ – прибуток від операційної діяльності;

ВП – валовий прибуток;

$ОД_i$ – інші операційні доходи;

$ОВ_i$ – інші операційні витрати.

Прибуток від інвестиційної діяльності характеризує підсумковий фінансовий результат від операцій з придбання (спорудження, виготовлення) і продажу – основних фондів, нематеріальних активів і інших необоротних активів, а також короткострокових фінансових інвестицій, які не є еквівалентами коштів [6, С.138].

Прибуток від фінансової діяльності характеризує фінансовий результат операцій, які приводять до зміни розміру й складу власного капіталу й позичок підприємства (залучення додаткового акціонерного або пайового капіталу, емісії облігацій

і інших боргових цінних паперів, залучення кредиту в різних його формах, погашення зобов'язань з основного боргу тощо) [7, С.28].

Маржинальний прибуток характеризує суму чистого доходу від операційної діяльності за винятком суми змінних витрат. Його можна визначити за формулою 5.

$$\text{МП} = \text{ЧД}_{\text{од}} - \text{ЗВ}, \quad (5)$$

де МП – маржинальний прибуток;

$\text{ЧД}_{\text{од}}$ – чистий дохід від операційної діяльності;

ЗВ – змінні витрати [6].

Валовий прибуток характеризує суму чистого доходу від реалізації за винятком собівартості реалізованої продукції. Його можна визначити за формулою 6.

$$\text{ВП} = \text{ЧД} - \text{С}_{\text{пр}}, \quad (6)$$

де ВП – валовий прибуток;

ЧД – чистий дохід;

$\text{С}_{\text{пр}}$ – собівартість продукції [4].

Чистий прибуток характеризує суму балансового (валового) прибутку, зменшеного на суму податкових платежів за його рахунок. Його можна визначити за формулою 7.

$$\text{ЧП} = \text{П}_{\text{зд}} - \text{ПНП}, \quad (7)$$

де ЧП – чистий прибуток;

$\text{П}_{\text{зд}}$ – прибуток від звичайної діяльності;

ПНП – податок на прибуток.

Нерозподілений прибуток представлений у вигляді частини чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та використання на інші потреби [2, С. 45]. Розподілений прибуток характеризує частину сформованого прибутку, що на даний момент вже розподілена й не використана в процесі господарської діяльності [8, С.23]. На сільськогосподарських підприємствах можуть бути застосовані три методи розрахунку прибутку від реалізації продукції: 1) прямого розрахунку, 2) за показниками витрат на одну гривню продукції, 3) економічний (аналітичний) метод.

Слід зазначити, що в тому разі, коли розрахунок прибутку розглянутими вище методами здійснений виходячи із загального випуску продукції, окремо розраховується прибуток від реалізації продукції. При цьому враховуються обчислена сума прибутку від випуску, а також зміна прибутку в залишках нереалізованої продукції. Може бути використана формула 8.

$$P_p = P_{зп} + P_v - P_{зк}, \quad (8)$$

де P_p – прибуток від реалізації продукції;

$P_{зп}$ – прибуток у залишках нереалізованої продукції на початок планового періоду;

P_v – прибуток від випуску продукції;

$P_{зк}$ – прибуток у залишках нереалізованої продукції на кінець планового періоду [5, С. 22].

Певну роль у складі внутрішніх джерел виконують також амортизаційні відрахування, особливо на підприємствах із високою вартістю власних основних засобів і нематеріальних активів, проте суму власного капіталу підприємства вони не збільшують, а лише є засобом його реінвестування. Інші внутрішні джерела не грають помітної ролі у формуванні власних фінансових ресурсів підприємства [4, С. 77].

Позиковий капітал, що використовується підприємством, характеризує в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань. Отже, позиковий капітал складається з фінансових кредитів, облігаційних позик, авансів отриманих від покупців (замовників), та іншої кредиторської заборгованості, у вигляді відстрочених платежів постачальникам і підрядникам, векселів виданих, заборгованості за виплатами заробітної плати, тощо [6, С.133]. Основним джерелом позикового капіталу можна вважати кредитні ресурси. В зв'язку з тим, що сільськогосподарські підприємства пов'язані сезонним виробництвом; кошти заощадженні, але не використані для нового будівництва, реновації основних фондів, виплати заробітної плати, грошові доходи й заощадження населення). Таким чином ефективно управління фінансовими ресурсами пов'язане не тільки з забезпеченням ефективного використання власного капіталу та вже накопиченої його частини, але і з формуванням позикових фінансових ресурсів, що забезпечують майбутній розвиток підприємства.

Список джерел

1. Васильчак С.В. Основні підходи до організації управління фінансовими ресурсами підприємства [Текст] / С.В. Васильчак// Економіка АПК, 2011. – №10. – С.78-80.
2. Добринь С.В. Політика формування та розподілу фінансових ресурсів підприємства [Текст] / С.В. Добринь// Агросвіт, 2015. – №21. – С.43-46.
3. Зеліско І.М. Еволюція економічної категорії "фінансові ресурси" та їх роль у забезпеченні відтворювального процесу [Текст] / І.М. Зеліско// Економіка АПК, 2012. – №3. – С.64-67.
4. Зінченко Т.В. Формування фінансових ресурсів як джерело підвищення конкурентоздатності сільськогосподарського виробництва [Текст] / Т.В. Зінченко// Вісник Сумського національного аграрного університету. – Суми, 2012. – 4 (52). – С.76-82.
5. Кустріч Л.О. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні [Текст] / Л.О. Кустріч// Агросвіт, 2018. – №1. – С.18-24.
6. Лаврук В.В. Управління фінансовими ресурсами підприємств агропромислового комплексу [Текст] / В.В. Лаврук// Вісник Сумського національного аграрного університету. – Суми, 2011. – 9(50). – С.132-138.
7. Ткаченко О.С. Розподіл фінансових ресурсів як основа досягнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств [Текст] / О.С. Ткаченко// Агросвіт, 2018. – №12. – С.27-33.
8. Уварова І. Управління власними та запозиченими фінансовими ресурсами [Текст] / І. Уварова// Фінансовий ринок України, 2013. – №1. – С.22-24.

© Павленко О.П., Сергієнко В.П., 2018

5.8. Сучасний стан фінансового забезпечення та перспективи розвитку галузі рибиництва

Галузь рибиництва України має стратегічне значення у гарантуванні продовольчої безпеки держави, оскільки ефективний розвиток цієї сфери сприятиме забезпеченню населення України рибою, продукцією з риби та інших водних живих ресурсів на рівні науково обґрунтованих фізіологічних норм їх споживання з розрахунку на душу населення,